

HARALD WÄGNER

DÄR DE BESPOTTARE SITTA

HARALD WÄGNER

DÄR DE BESPOTTARE SITTA

 SAGA
EGMONT

Harald Wägner

Där de bespottare sitta...

SAGA Egmont

Där de bespottare sitta...

Omslagsfoto: Shutterstock

Copyright © 1914, 2019 Harald Wägner och SAGA Egmont, an imprint
of Lindhardt og Ringhof A/S Copenhagen

All rights reserved

ISBN: 9788726182637

1. E-boksutgåva, 2019

Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än
personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med Saga samt
med författaren.

Lindhardtogringhof.dk

Saga är ett förlag i Lindhardt og Ringhof, ett förlag inom Egmont-
koncernen

Författarens förord.

Under korrekturläsningen av denna bok har en kritisk tillrättavisning kommit mig till del. Jag finner nämligen att en rad i mitt manuskript, där det stod om en man att han dels var skallig, dels hade mist sina illusioner och dels hade sitt huvud för sig, av sättaren blivit omtydd därhän, att »han lade sitt huvud ifrån sig». "Detta är intet vanligt korrekturfel. Jag förstår mycket väl, att sättaren icke uppfattade detta som något märkligt. Förmodligen ansåg han, att det stod fullt i samklang med resten av novellen och att den lilla absurditeten endast var ett krystat försök från min sida att vara spiritual!.

Denna ofrivilliga, men hårdhänta kritik ger mig en osökt anledning till ett företal. Jag ämnar inte använda det till att ursäktas min bok; det skulle inte lyckas och belletristisk förströelselitteratur har alltid sin rätt att existera. Men så här vid den gräns, som världskriget sätter mellan två tidsskeden, vill jag gärna vittna om, att jag tror att litteraturen, döpt även den i de stora händelsernas stålbad, skall pånyttfödas. Jag tror inte på den flacka optimism, som i den muskulöse strebern ser det litterära vademecum som är garanterat bäst och hållbarast och icke bör saknas i något hem. Jag tror däremot gärna, att litteraturen liksom det liv, den likt ett prisma speglar i tusen strålar, skall bli djupare, rikare, kanske bittrare och i sina toppar nå det höga tragiska pathos som talar i »Den fångne Prometheus», denna mänsklighetens urtragedi.

Jag tror att den, som ser problemen och kännerdem, ger det värdefullaste, även om han ej kan lösa dem. Och till

sist: må det väldiga som nu sker sopa bort allt smått och fåfängligt— det är min uppriktiga önskan, även om det måste gå ut över mig själv. Och måtte icke reaktionen komma i form av en alltför stark aptit på den romantiska konfekten.

Stockholm den 4 oktober 1914.

Harald Wägner.

Lundavår

En sentimental historia

I

MAN ÅTERVÄNDER ...

Konsulatattachén Henrik Ek kom en vacker morgon i början av juni ut från Arvfurstens palats i Stockholm. Han hade varit på audiens hos hans excellens utrikesministern och hade fått två månaders ledighet beviljad.

Ur den frusna skugga, som Sophia Albertinas gamla palats från sina gröna och kalla stenmurar alltid kastar över Gustav Adolfs torg, trädde han ut i solen.

Stockholmsk. vårmorgon ...

I oräkneliga fina strålar silade solljuset ned över slottets fyrkant; morgonens klara blå luft förtonade sig sakta i förmiddagsvärmens dis, måsar och tärnor kretsade kring kajerna där de vita skärgårdsbåtarna rastade en stund på sina trägna färder till och från Stockholm. Nere vid Blasieholmskajen stod ett hjärtnupet fruntimmer — man kunde se på avstånd, att hon var hjärtnupen — och ur sin väska plockade hon upp brödbitar och kastade i vattnet. Och så fort brödbiten nådde vågorna upptäcktes den av femtio par små svarta pepparögon och en sky av vita vingar regnade ned mot vattnet, men den snabbaste fick bytet i näbben och med ett belåtet kraxande höjde sig de vita vingarna uppåt.

Automatiskt upprepade sig detta, var gång det hjärtnupna fruntimret kastade en brödbit, och var gång

avgick den fetaste och största med segern.

— Det är ju precis som i det jordiska samhället! tänkte attachén. Om måsarna hade en tankeförmåga, skulle de använda den att tro på det gudomliga i den världsordning som bestämt, att de starkaste skola ha mest.

Och den svagare, som icke insåg det gudomliga häri skulle bli stämplad som varande av djävulen.

Han vände sig om och gick uppåt torget. Dörrarna till Rydbergs bar stodo öppna. Därinne stod bartendern i vit jacka och skakade sina drinks och som måsar flaxade stockholmska direktörer och jobbare i blanka cylindrar ditin och sidenfodrade paletåer slog mot deras feta knän.

Attachén gick in och fick en lemonsquash och ett smalt strå att suga med.

Han satte monokeln i ögat och mönstrade publiken. Där sutto ett par direktörer, redan kräfröda i synen av groggar och sade vitsar till varandra. Bord vid bord sutto affärsmän, husbyggare, som intecknade succesivt varje tegelsten allteftersom den lades på muren, som ständigt voro i konkurs, men lika ständigt byggde hus och hade kontoret på baren.

Och där sutto några av hans studentkamrater. Max, den gamle studenten hade ryckt upp sig själv med rötterna ur universitetsstaden och planterat sig i Stockholm. Ett par hade blivit tidningsmän och en hade t. o. m. hunnit bli procentarhaj och gjorde nu sina slag bland barens kunder.

Han satt och försökte erinra sig hur dessa sågo ut som unga studenter i Lund. Men det tycktes omöjligt. Ett decennium och ett mycket innehållsrikt decennium hade gått sedan dess och det låg vidder mellan studenten, för vilken allt var lek, och den, som nu satt där, märkt av livets s. k. allvar.

Hur långt hade man inte kommit från allt detta, från ungdomen.

Heliga ungdom. — Attachén log. Han hade kommit att tänka på ett fotografi av sig själv i 23-årsåldern. Det föreställde en ung man med vackra drag, som ännu icke hade fått den fasta stämpeln av karaktär. Ansiktet hade ännu ungdomens oro och skygghet över sig och som en komisk kontrast däremot verkade de hopknipna läpparnas ansträngda trots.

Ja, det var den tiden. Attachén tänkte på sin lyxvåning i Petersburg, sin soliditet, sin eleganta och något kyliga hustru och sin ställning. På den tiden hade han håll under sulorna och visste ganska ofta inte ens var han skulle få mat för da'n eller tak över huvudet.

Vad det skulle vara roligt att befinna sig i den situationen nu, att vara tvungen slåss för brödbiten, driva på slumpens breda ström och känna det desperata ungdomshumöret blossa upp inom sig, sitta vid bågaren och kalfatra universum och debattera världsåskådningar.

Men han visste att hans plånbok av grönt alligatorskinn innehöll minst tjugo blåa riksbankstior och en checkbok, och vad världsåskådning angick, så hade det inte på tio år fallit honom in att ägna en tanke åt ett så opraktiskt spørsmål som detta: vilken världsåskådning bör man lämpligen anlägga?

Attachén log vid tanken på att han skulle försöka övertyga exempelvis engelske gesanten eller svenske generalkonsuln i Petersburg om viljans ofrihet eller sinneskunskapens relativitet.

Med skäl skulle han då ha blivit utvoterad ur utländingarnes klubb såsom icke varande gentleman. Det skulle gå honom lika illa som om han uppträtt i smoking och kulört väst vid kejserliga hovet ...

Sällsamma ungdom! Så långt borta den var. Då kunde man ännu göra misstag och dårskaper, då hade man

ingenting lärt och visste allt och kunde säga något sådant som detta:

— Lundgren är ett nöt och jag vill inte umgås med honom. Han tror att staten är ett personligt väsen.

Men med åren bli vi allt klokare och förståndigare och de gyllene minuterna rinna oss ur händerna. Hur sällsamt att tänka att varje pulsslag, varje knäpp i klockan som betecknar sekunden, i samma ögonblick är borta ur tiden. Ett pulsslag mindre, en sekund mindre att leva. Vad skall man göra med sitt liv för att inte slösa bort de gyllene minuterna? Hur få den rätta takten på sitt hjärtas slag, på blodets snabba fart? Hur få ut av de rinnande minuterna så mycket att man kan säga sig: nej, mitt liv var icke förfelat. Jag har dock upplevat något.

Detta har jag gjort. Detta har jag lidit, detta har jag njutit. En gång har jag känt en kvinnas mun mot mina läppar, en kort och doftande sekund.

Nej, mitt liv är icke förspillt.

Så skall man kunna säga sig en gång, när slutet står för dörren, om inte förtvivlans mörka natt skall bli ens lott. Eljest blir det för hårt att ha levat, och att dö. — — —

Vaktmästare — en absinth!

Attachén läppjade på den kalla grågröna och fula drycken och funderade vidare.

Så skall man kunna säga, men man skall icke låta dagarna gå över sig sovande. Man skall inte bara låta dem komma den ena efter den andra medan man sitter inomhus och passar på att ingen vindfläkt stör ron där inne. Inte täppa dörren till för friska luften. Inte bona om sig alltför väl.

Nej, det får man inte.

Men jag? Mitt liv är så färglöst, att det icke kan skiljas från dropparna i den stora strömmen. Inga bekymmer störa mig. Endast den stora ledsnaden väntar mig.

Och han skålade trotsigt med sig själv.

— Nej, jag har tagit fel på något sätt. Det här går inte. Jag är trettiofem år och det är kanske inte för sent att börja om igen. Jag får gå i skola hos ungdomen, den första strålande härliga lymmelaktiga och beundransvärda ungdomen.

— — —

Nu blomma syrenerna där nere på Lundagård, och där skymta vita mössor och unga och klara flickskratt klinga, och från den skånska jorden stiger lukten av mylla ...

Nej, det här går inte. Jag sitter och blir sentimental. Och det passar sig inte. Vad fan skulle jag nu begära tjänstledighet för? Det hade varit bättre att få arbeta med detsamma. Jag tror jag skall försöka få det ändrat...

Och attachén betalade och gick ...

Men nästa morgon satt han i alla fall på tåget som gick söderut till Skåne.

Inne i kupén rådde halvmörker, den grå skuggan under perrongens dammiga glastak.

Attachén väntar med en packe tidningar i knäet.

Med ett sakta glidande försätter sig tåget i ett tillstånd av rörelse. Man har omärkligt inträtt i resandets stadium.

Attachén mönstrade sina medresande. Mitt emot honom satt en judisk handelsresande med pläd, resmössa och inventiös koffert, bredvid denne en blond herre med medelskäggs och grön jägarkostym.

Attachén inregistrerade sällskapet i sitt medvetande.

Och så glider man ut i landskapet. Från tåget förefaller skogen att vara utplanterad i små rabatter och sjöarna skvalpa så stilla mot sina stränder; allt är miniatyr. Men nu hade den judiske handelsresanden tröttnat på att titta. Och på måfå kastar han ut en krok bland sällskapet:

— Schönes Wetter heute? Nicht wahr?

Men attachén var klok. Han skakade på huvudet och svarade: förstår inte.

Den gröna rocken såg obeslutsam ut. Men den andre visste råd:

— Furchtbar nettes Land Schweden! Wirklich sehr schön.

Då mobiliserade den gröna rocken sina barndomsminnen från Calwagen:

— Finden sie das, Herr... entschuldigen sie, mein Name ist Johansson.

— Käsebier aus Frankfurt. Sehr angenehm.

Och nu börjar ett livligt samspråk.

— Stockholm — wunderschöne Hauptstadt — die schönste der Welt — —

Attachén gjorde här för hundra gången den kuriösa iakttagelsen, att medan tysken ljög svensken full som ett ägg, saknade svensken all fantasi i uppgifterna om sitt lands storhet, tillgångar o. d. »Zu klein» det var vad han kunde säga om sitt land. Men herr Käsebier var idel förtjusning:

— Ah, sade han, die schwedischen Damen, diese blonden. — Slicka dig om mun, din rackare, tänkte attachén, sådana finnas icke i Frankfurt — ja, ich bin ja verheiratet, Sie verstehen — — — Jag kan se din tjocka Rebecka! . Smaklig måltid, tänkte den andre — und habe ein Mädel, süsses Ding ...

Svensken var djupt imponerad:

— Wollen Sie vielleicht Frühstück mit mir essen? sade han.

Tysken accepterade och båda försvunno.

Attachén såg ut genom fönstret. De hade hunnit in i Östergötland. Milsvitt sträckte sig slätterna, djupa och starka runno forsarna, i städerna larmade fabrikerna och vajande åkerfält bugade sig för tågets susande färd. Men

över det hela sken junis befruktande sol. »Zu klein» tänkte Henrik Ek sarkastiskt. »Zu klein». Nej!

Sol över vida marker, över vårt stora och sagorika land!

— — —

Det är en sådan vila i att se allting ila förbi, snabbare än tanken. Man inser det fåfänga i att söka tänka fatt sitt ögas sensationer. Timmarna gå ...

Nu kommo tysken och jägmästaren tillbaka, båda mätta och något druckne. Det var tydligt att svensken hade bjudit. Konversationen fortsätter.

Men under tiden ser man åter ut över landskapet, och mellan telegrafstolparnas utropstecken ser man många underliga ting. Små gröna oaser med en stuga, så skog och djupa snår och mörka klyftor och så gråa berg igen. Vi äro inte längre än i Småland nu, tänker Henrik Ek, dagen är lång och när kommer vi till mitt land, till Skåne! Det har hunnit bli eftermiddag och solen värmer, men herr Käsebier är lika pigg. Och han har fått fram sin inventiösa koffert och tagit fram en liten matta i orientaliskt mönster, ganska vacker, men säkerligen icke gjord söder om Spree.

— Sehen Sie diesen Teppich, es ist was wunderbares. Ich zeige Ihnen als Kunstkenner diesen Teppich. Ich sehe sehr gut dass Sie ein echter Kunstkenner sind. Wissen Sie, es klebt Blut an diesem schönen Teppich. Das Blut eines jungen Tempeldieners in Mekka. Aber er kostet ja auch 300 Kronen. Wollen Sie die Geschichte hören? Einst als ich in Mekka war — sah ich in einem Moské diesen Teppich. Verkauf mir ihn, sag ich zum Diener. Bei Allah! sagte er, unmöglich, er hat dem Propheten selbst gehört.

Hundert Kronen, sagt' ich! Er schüttelte den Kopf. 150! — Es kostet mir das Leben! — 200! — Er zögerte: Sahib, warten Sie mich zwei Meilen südlich von Mekka in der Nacht, als der Mond aufgegangen ist.

— — —

Kupén lyssnade andlöst.

Nun ja — ich wartete an der bestimmten Stelle. Es verliefen zwei Stunden. Es war eine düstere, unheimliche Nacht. Der bleiche Mond des Orients schien auf die Wüste nieder. Endlich hört' ich das Klappern der Pferdefüsse. Es kam der Diener geritten. Er brakte den Teppich. Er var bleich wie der Tod, aber ich zählte ihm die zweihundert Kronen auf und noch ein Paar als Trinkgeld dazu.

Zwei Tage nachber hørte ich dass er hingerichtet worden var. Es ist wirklich ein sehr interessanter und schöner Teppich. — — —

I restaurangvagnen öppnades fönstret. När tåget stannar vid en station är det alltid fullt med folk på perrongen. Lokomotivet har här på landsbygden ännu icke förlorat det sagolikas mystik. Unga flickor i ljusa bomullsklädningar stå och flirta med en eller annan student. Det ser ut som om de gärna ville resa med. Men tåget rullar vidare och snart är man i Skåne.

Skåne...

Så faller kvällen över slätten i oändligt mjuka övergångar, och mot himlen stå pilvallarnas allvarsamma rader. Mot stugornas vita syns korsvirkets diagonal så vackert —, se träden omkring gårdarna, hör dragspelslåten bortom vallarna! Kyrkorna stå tysta och glömda och drömma om söndagen, men det är kväll nu och stilla, och ångan stiger från marken, där vårens alla safter sjuda. Ja, detta är Skåne!

Men allt som kvällen faller, blir det annat ljud i uften, tåget brummar med sordin, det dallrar en längtansfull och långdragen ton i skenorna och ångvisslans brutala stämma dämpas. Blickarna bli borta i slättens skymning. Och rätt som det är, är man i Eslöv. Där stiger jägmästaren av, han bär något under armen. Det är mattan! Gud sig förbarme,

det är verkligen mattan! Och man hör, att han nu har hunnit bli bror med herr Käsebier...

Nu är det bara en halvtimma kvar, och nu nalkas man Lund. Här korsa tågens breda ljusband varandra på slätten, och det lyser överallt i gårdarna. Och rätt som det är larmar tåget in på perrongen, och stormas straxt av några studenter, som skola till Malmö ...

Henrik Ek står på perrongen.

Och kvar står alltjämt stadsbudet nummer 14, som varit med vid så många viktiga tillfällen i hans liv och han hälsar igenkännande. Stadsbudet nummer 14, som tagit emot hans koffert när han kom nybakad och med oknäckta illusioner från Lund och som själv alltjämt lika orubbligt tillfredsställd med den tillvaro vilken dock innehåller så mycket lageröl, hade burit ned samma koffert när han besviken på sig själv och livet reste därifrån.

Ja, tänkte Henrik Ek, när han gick tvärs över Järnvägstorget och fram till Grand Hotell, Lund är sig visserligen likt.

Och så gick han upp på Grands veranda. Där satt medicine kandidaten Blixt och juris studeranden Herbert Karlander, som gemenligen kallades Putte, och de gjorde ett bestämt intryck av att ha suttit där sen sist, suttit där närmare bestämt i sju och ett halvt år.

Och där sutto docenten von Hagen och filosofie doktor Gerne och alla nickade de åt honom och sade:

— Sitt ner! Skål på dig!

Och gamla avundsmän, som han en gång för 12 år sedan blivit ovän med av någon orsak, som för länge sedan var glömd, de tuggade på sina mustascher och muttrade över sina groggar:

— Fy fan, är den djäveln här igen!

Jojo, det gamla Lund var sig likt som fordom.

— — —